

УДК 378+371.134

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Мельничук Ірина Миколаївна
Яцишина Ольга Василівна
м.Тернопіль

У статті досліджено деякі особливості професійної підготовки іноземних студентів у медичних університетах. Актуальність дослідження зумовлена докорінними змінами у системі освіти в Україні, що ставить нові вимоги до випускників вищих навчальних закладів як фахівців у певній галузі людської діяльності. Розглядається процес адаптації іноземних студентів як передумова підвищення якості знань та труднощі, пов'язані з ним. Автор наголошує на необхідності пошуку нових форм та методів у навчально-виховній роботі з іноземними студентами. Увагу зосереджено на нагальній потребі у застосуванні інноваційних освітніх технологій у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу студентами-іноземцями медичного профілю.

Ключові слова: іноземні студенти, професійна освіта, професійна підготовка, інноваційні педагогічні технології, суспільні дисципліни.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття став переломним періодом у житті українського суспільства: зміна політичного устрою, напрямів розвитку нової держави, цінностей та пріоритетів. Цим спричинена і зміна вектору розвитку освіти. Прийняття Україною у 2005 році Болонської системи освіти відкриває для студентів українських ВНЗ нові перспективи, такі як можливість реалізувати себе у здобутій професії не лише на Батьківщині, але й у інших державах – учасницях Болонського процесу. Водночас, з'являються й нові вимоги до випускників ВНЗ. Сучасне суспільство потребує висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця, який, окрім сукупності знань з певних (фахових та загальноорозвиваючих) дисциплін, мав би навички застосування своїх знань у нових, нестандартних ситуаціях. Саме тому питання професійної освіти постає в останні роки особливо гостро.

Професійна підготовка іноземних студентів – майбутніх медиків базується на загальних науково-теоретичних основах професійної підготовки. Однак, у роботі з іноземними студентами є свої особливості, що зумовлені труднощами адаптації студентів до нового середовища, мовним бар'єром, певними побутовими проблемами та ін. Стрімке зростання кількості іноземців у вищих медичних навчальних закладах України в останні 10-15 років спонукають до перебудови системи освіти. Окрім того, виникають певні суперечності, як от:

– між традиційними підходами до професійної підготовки майбутніх лікарів та актуальністю застосування інноваційних педагогічних технологій у медичних ВНЗ;

– між усталеними формами та методами роботи у вищій школі та нагальною потребою у пошуку нових, що сприяли б ефективнішому процесу освіти та становлення майбутнього фахівця;

– між переважанням у процесі здобуття вищої медичної освіти профілюючих навчальних дисциплін та необхідністю вивчення загальноорозвиваючих дисциплін, зокрема, гуманітарного циклу, з метою формування в студентів-іноземців соціокультурної та соціокомунікативної компетентності.

Питання професійної підготовки студентів-медиків, іноземних студентів, пошуку нових форм роботи у вищій школі досліджували такі вчені: С.Вишнякова (загальні питання професійної освіти та професійної підготовки зокрема), С.Шехавцова (педагогічний супровід професійної підготовки студентів-іноземців), Ю.Орел-Халік (науково-теоретичні основи професійної підготовки майбутніх лікарів), О.Неловкіна-Берналь (порівня-

ня американського та європейського досвіду професійної підготовки сучасних лікарів), А.Мельник (професійна підготовка фахівців медичного профілю у контексті інтеграційних освітніх процесів), Х.Мазепа (особливості професійної підготовки медичних працівників), Є.Єліна (інновації в умовах нової освітньої парадигми) та ін.

Метою нашого дослідження є обґрунтування найважливіших особливостей професійної підготовки іноземних студентів у медичних університетах.

Історія освіти – це історія творчого пошуку найбільш ефективних систем організації та технологій навчання. Однак система освіти більшості розвинутих країн світу в останні десятиріччя перейшла на новий щабель, який характеризується такими концептуальними змінами:

– відношення до тріади «знання, уміння і навички» як пріоритетної мети освіти замінюється цінностями мислення, творчості, компетентностей особистості, що означає заміну традиційних підходів до змісту освіти компетентнісним підходом;

– діяльнісний підхід витісняє традиційний предметно-репродуктивний, позаяк освітні цінності і смисли змінюють зміст: не «ви повинні вивчити і відтворити...», а «ми допоможемо вам оволодіти і застосувати...»;

– у навчальному процесі змінюється характер педагогічних відносин, за яких авторитаризм поступається місцем співробітництву, партнерству в пізнанні та діяльності [7, с.7].

Оновлення усіх галузей життя в умовах ринкової економіки побудови інформаційного суспільства на засадах гуманізму зумовлює посилену увагу вчених і педагогів до проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців, формування соціальної та трудової активності та професійно важливих якостей фахівців на основі діялісно-компетентнісного підходу до практико-орієнтованої освіти. Адже освіта є такою галуззю соціальної сфери, де стійкий розвиток інноваційної діяльності розглядається як процес відтворення людського капіталу на розширеній та інноваційній основі, що, на думку багатьох західних економістів, дає більший прибуток державі та працедавцям, ніж використання матеріального капіталу.

Досліджуючи питання професійної підготовки іноземних студентів – майбутніх медиків, слід, передусім, визначити, що розуміється під поняттями «професійна підготовка» та «професійна освіта». Так, С. Вишнякова дає таке тлумачення професійної освіти: «Професійна освіта – процес і результат професійного становлення і розвитку особистості, що супроводжується оволодінням знаннями, навичками й уміннями з конкретних професій та спеціальностей для виконання спеціалізованих функцій у сфері оплачуваної праці» [1, с.264]. У тлумачному словнику професійної освіти запропоновано дещо інше визначення. Професійна освіта – це: 1) сукупність знань, навичок і вмінь, оволодіння якими дає змогу працювати спеціалістом вищої і середньої кваліфікації; 2) підготовка в навчальних закладах спеціалістів для трудової діяльності в певній галузі народного господарства, науки, культури; 3) складова системи освіти [5, с.374].

Основним компонентом професійної освіти є професійна підготовка і визначається вона як «сукупність спеціальних знань, навичок, умінь, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, які забезпечують можливість успішного виконання професійних обов'язків» [8, с.167]. Інше визначення професійної підготовки розглядає її як процес формування фахівця для однієї з галузей трудової діяльності, пов'язаного з оволодінням

певним родом занять, професією [5, с.381].

У попередніх публікаціях нами розглядалися різні аспекти процесу адаптації іноземного студента в Україні, а саме мовний, культурний та релігійний та вплив цього процесу на якість освіти [3]. Зокрема, стосовно мовного аспекту було наголошено на мовних проблемах, з якими стикаються іноземні студенти. Ця проблема спричинена не лише тим, що іноземці переважно не володіють українською мовою, але й тим, що англійська мова, якою проводиться навчання, для деяких іноземців також є незрозумілою. Така ситуація спричиняє появу серйозного бар'єру, що перешкоджає можливості пояснити студенту-іноземцю реалії українського життя. Тому процес адаптації іноземців в українському суспільстві доцільно розглядати також у культурному аспекті. Тут мається на увазі вже згаданий бар'єр у сприйнятті реалій суспільного життя, а також складність усвідомлення та розуміння іноземними студентами нової для них культури. Сприйняття української культури ускладнюється доволі великою відмінністю її від культур, рідних студентам, оскільки вони, переважно, є громадянами країн Африки та Близького Сходу. З культурним аспектом тісно пов'язаний і третій – релігійний. Саме релігія є тим визначальним чинником, що формує певні культурні цінності та ідеали. Оскільки християнська система цінностей є дещо незрозумілою для іноземних студентів – переважно мусульман – то й усвідомлення суспільної моралі українського соціуму викликає суттєві труднощі.

Задля подолання вищезазначених складнощів, варто приділяти підвищену увагу процесу вивчення іноземними студентами дисциплін гуманітарного циклу, зокрема історії України, історії української культури, політології, філософії. Так, навчальні курси таких суспільних дисциплін як «Історія України», «Історія української культури» та «Політологія» сприяють процесу адаптації іноземних студентів, які потрапляють у нове соціально-культурне середовище. Під час вивчення цих курсів відбувається формування у студента соціокультурної компетентності, що є невід'ємним елементом професійної підготовки. Навчальний курс «Філософія» є основоположним у становленні фахівця як особистості, розширенні його наукового світогляду, духовному збагаченні, що формує особистість студента як громадянина та повноцінного члена соціуму.

Зважаючи на той факт, що суспільні дисципліни не є фаховими для студентів медичних університетів, на їх вивчення відводиться набагато менша кількість годин, ніж на профільні дисципліни. Переважно більшість гуманітарних навчальних предметів іноземні студенти вивчають на I-II курсі протягом 3-5 семінарських занять. Такі вузькі часові рамки змушують педагога відбирати найефективніші форми та методи роботи, застосовувати інноваційні педагогічні технології.

Для визначення оптимальних інноваційно-технологічних процесів професійної підготовки майбутніх медиків проведемо термінологічний аналіз таких основних понять, як «інновація» і «технологія».

Інновації (нововведення) в освіті об'єднують «цілі, зміст, методи, прийоми, способи і форми взаємодії педагогів і суб'єктів учіння, методику їхньої поведінки в певних стандартних ситуаціях» [9, с.268].

Термін «інновація» має комплексне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [2, с.338].

Тому педагогічну інноватику можна розглядати як сферу науки, що вивчає навчально-виховні процеси, які ґрунтуються на створенні нової практики освіти.

Формування педагогічних інноваційних процесів відбувається на основі комплексної реалізації загальнонаукових підходів, на основі яких синтезуються нові розробки в галузі наукової організації професійної підготовки майбутніх медиків, що зумовлено потребами практики фахової діяльності випускників вищої школи цього профілю. Відтак констатується факт, що в результаті динамічних змін у суспільстві зростають вимоги до

інструментального й інтелектуального забезпечення освітніх процесів у підготовці фахівців медицини.

Загальновідомо, що освіта є однією з найширших педагогічних категорій, яка має цілісну, поліфункціональну і полісміслову структуру. Однак на сучасному етапі розвитку освіти відбувається суттєва корекція спрямованості навчального процесу від репродуктивного засвоєння певної суми знань, властивої традиційній технології навчання, до підготовки «людини інноваційного типу, яку може сформувати лише інноваційна за своєю сутністю освіта». Актуалізується перехід від авторитарної педагогіки до педагогіки толерантності, де формування самодостатньої особистості здійснюється з урахуванням її природних здібностей і психологічних особливостей.

На основі аналізу різних підходів до тлумачення педагогічних технологій ми пропонуємо розширене й комплексне розуміння цього феномена: педагогічну технологію потрібно розглядати як науково і методично інтегративну, динамічну, відкриту, інноваційно-продуктивну, синергетичну систему, зумовлену часовими і просторово-цільовими характеристиками організації та функціонування сукупності компонентів педагогічного процесу (на основі реалізації праксеологічного підходу). Ця система об'єднує:

– викладачів з новими ідеями та практичними методиками і техніками оптимізації навчання майбутніх фахівців на основі реалізації моделей спільної міжособистісної взаємодії суб'єктів освітнього процесу;

– студентів з активним професійно-мотиваційним, ініціативно-творчим, самостійно-діяльним і практично-самоосвітнім потенціалом;

– змістове наповнення професійної підготовки студентів у ВНЗ;

– науково-методологічні, методико-технологічні, організаційно-діяльнісні та інструментальні засоби навчання, що сприяють процесу реалізації оптимальних педагогічних умов підготовки висококваліфікованих, компетентних фахівців.

За рахунок упровадження нових засобів – того, що служить знаряддям у процесі підготовки фахівців, можна оптимізувати і, можливо, підвищити продуктивність традиційно організованого педагогічного процесу, започаткованого у вищій школі ще в 60-х роках минулого століття (лекційно-практична або лекційно-семінарська система навчання). Оптимізація (лат. *optimum* – найкраще) в педагогіці розглядається як вид управління педагогічним процесом, який передбачає науково обґрунтований вибір і здійснення найкращого за даних умов змісту і технології навчання з позиції критеріїв оптимальності (результативність і якість, витрата часу й зусиль суб'єктами педагогічної взаємодії), приведення у найповнішу відповідність мети і засобів її досягнення.

Змінними компонентами є засоби навчання, якими можуть бути інноваційні методи – способи досягнення цілі, сукупність прийомів й операцій теоретичного та практичного освоєння дійсності, а також людської діяльності, організованої певним чином і форми проведення занять – способи оптимальної організації та здійснення певних дій. Це передбачає організацію та реалізацію викладачем інноваційно-технологічного процесу, що уособлює такі компоненти:

– ідею, що істотно змінює організацію навчання;
– детальний опис процесу, всіх його особливостей;
– комплексне застосування засобів навчання;
– досягнення практичного результату, котрий має бути вищим (або особливим) і встановлюється шляхом діагностики.

Отже, педагогічні технології ґрунтуються на різних формах навчального співробітництва, тому їх вважають інструментарієм досягнення спільної дидактичної мети, одержання запланованого результату, хоча й різними шляхами, методами. Технологія відображає структурно-логічне й алгоритмізоване поєднання різних методик діяльності й передбачає сукупність взаємозумовлених дій і викладача, і студентів.

Головною передумовою успішного пристосування іноземних громадян до українського соціально-культурного простору, є формування в них соціокультурної компетентності. Ю. Несін, стосовно цього питання зазначає: «Вона (соціокультурна компетентність – Авт.) являє собою засвоєння культурних та духовних цінностей свого та інших народів; норм, які регулюють стосунки між націями, поколіннями, статями, сприяє естетичному й морально-етичному розвитку» [4, с.153].

Соціокультурна компетентність може бути результатом успішного перебігу соціокультурної адаптації – активного процесу взаємодії представника іншої культури і середовища, у якому він перебуває, процесу активного набуття необхідних для життя трудових навичок і знань, засвоєння студентом основних норм, зразків, цінностей нового навколишнього середовища. Однак, іноземні студенти навчаються в окремих групах та окремо від українських студентів відвідують лекційні заняття. Фактично, студент-іноземець, навіть перебуваючи в Україні, залишається ізольованим від суспільства, що значно ускладнює і сповільнює процес його «входження в культуру» [6, с.12].

Тому, найефективніше формування соціокультурної компетентності відбувається під час вивчення навчальних дисциплін гуманітарного циклу.

Отже, під час навчання в Україні, особливо в перші роки іноземний студент стикається з багатьма проблемами, що стосуються нових побутових умов, процесів адаптації до суспільства, особливостей навчальної діяльності. Завданням педагогів – викладачів вищих навчальних закладів – у цій ситуації є пошук тих форм та методів роботи, що сприятимуть полегшенню звикання студента-іноземця до нового середовища. В контексті тих інтеграційних освітніх процесів, у яких бере участь і Україна, виникає потреба у активному використанні педагогічних інновацій з метою формування висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця.

Подальші наукові дослідження ми вбачаємо у аналізі сучасного стану підготовки іноземних студентів – майбутніх медиків із суспільних дисциплін, а також експериментальному дослідженні ефективності використання інновацій у підготовці студентів-іноземців у медичних університетах.

Література і джерела

1. Вишнякова С.М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С.М.Вишнякова. – М.: НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Мельничук І.М. Особливості викладання курсу «Історія української культури» іноземним студентам-медикам / [І.М.Мельничук, Л.М.Романишина, О.В.Яцишина] // Наукові записки ТНПУ. Серія: Педагогіка. – 2012. – № 2. – С.114-118
4. Несін Ю.М. Формування соціокультурної компетентності старшокласників засобами іноземної мови / Ю. М.Несін // Молодь і ринок. – 2008. – № 10(45). – С.153-156
5. Професійна освіта: тлумачний словник / [уклад. І.М.Забіяка та ін.; за ред. І.М.Забіяка]. – К.: Арій, 2007. – 510 с.
6. Ременцов А.Н. Социокультурные аспекты адаптации иностранных студентов [Электронный ресурс] / А.Н.Ременцов, А.А.Казанцева // Alma Mater (Вестник высшей школы). – 2011. – № 7. – С. 10–14. – Режим доступа к журналу: <<http://www.almavest.ru/ru/favorite/2011/10/12/251/>>. – Загол з екрану. – Мова рос.
7. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. – Т.1. / Г.К.Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.
8. Энциклопедия профессионального образования: в 3 т. / под ред. С.Я.Батышева. – М.: АПО, 1999. – Т. 2. – 390 с.
9. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посіб. /В.В.Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

В статті досліджено деякі особливості професійної підготовки іноземних студентів в медичних університетах. Актуальність дослідження обумовлена коренними змінами в системі освіти в Україні, що виставляє нові вимоги до випускників вищих навчальних закладів як спеціалістів в певній сфері людської діяльності. Розглядається процес адаптації іноземних студентів, як основа підвищення якості знань і труднощі, пов'язані з ним. Автор наголошує на необхідності пошуку нових форм і методів в навчально-виховній роботі з іноземними студентами. Увага зосереджена на насущній потребі в використанні інноваційних освітніх технологій в процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу студентами-іноземцями медичного профілю.

Ключові слова: іноземні студенти, професійна освіта, професійна підготовка, інноваційні педагогічні технології, суспільні дисципліни.

The article investigates some of the features of training international students in medical universities. This problem is important today because of fundamental changes in the education system in Ukraine, which lay down new demands on graduates as specialists in a particular field of human's activity. The process of adaptation of international students as a basis for improving the quality of knowledge and the difficulties associated with it are considered in the article. The author notes the need for new forms and methods of educational work with international students. Attention is focused on the critical need for the use of innovative educational technologies in the study of the humanities by international medical students.

Key words: international students, professional education, professional training, innovative pedagogical technologies, humanities.